

Socialdepartementet
103 33 Stockholm

JÄMSTÄLLDHETSMYNDIGHETENS REMISSVAR PÅ SOU 2021:37 STÄRKT RÄTT TILL PERSONLIG ASSISTANS

Sammanfattning

Jämställdhetsmyndighetens bedömning är att betänkandet inte i tillräckligt hög utsträckning speglar de uttryckliga jämställdhetsambitionerna i de nationella målen för funktionshinderpolitiken och hälso- och sjukvården.

Betänkandet saknar ett utvecklat jämställdhetsperspektiv när det kommer till

- Förslag om förstärkt stöd vid behov av sjukvårdande insatser.
- Förslag vad gäller nya grundläggande behov. Förslaget bedöms därutöver bidra till att förstärka rådande ojämställdhet inom området.

Jämställdhetsmyndigheten instämmer med utredningen i förslaget om att stärkt assistans för barn kan främja jämställdheten.

Inledande synpunkter

Jämställdhetsmyndigheten har anmodats att yttra sig över betänkandet Stärkt rätt till personlig assistans SOU 2021:37. Jämställdhetsmyndighetens yttrande är främst avgränsat till de frågor som rör betänkandets jämställdhetspolitiska relevans.

Jämställdhetsmyndigheten välkomnar betänkandet och gör bedömningen att det innehåller flera förslag som kan bidra till stärkt rätt för målgruppen med

rätt till personlig assistans. Särskilt positiv är den starka kopplingen till FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

En övergripande synpunkt är dock att betänkandet inte lever upp till ambitionen gällande jämställdhet i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och i de nationella målen för funktionshinderpolitiken och hälso- och sjukvården.

Utredningen gör i sin konsekvensanalys avseende jämställdhet bedömningen att två av förslagen bör leda till positiva konsekvenser för jämställdheten för anhöriga kvinnor till assistansanvändare. En konsekvensanalys avseende jämställdhet gällande förslagets eventuella skillnader för kvinnor och män samt flickor och pojkar som assistansanvändare görs dock inte. Jämställdhetsmyndigheten anser därför att analysen behöver fördjupas.

Utredningen lyfter frågan om våldsutsatthet för kvinnor och barn med funktionsnedsättning i samband med beskrivningar av de rättigheter målgruppen har enligt internationella konventioner och nationella mål för funktionshinderspolitiken. Perspektivet saknas dock helt i utredningens analyser och förslag.

Synpunkter enligt utredningens disposition

9. Ett förstärkt stöd vid behov av sjukvårdande insatser

Utredningen konstaterar att förslaget inte förväntas få effekter för jämställdheten men det framgår inte hur de kommer fram till detta. Det framgår inte vilka assistansanvändare som berörs av förslaget och vilka konsekvenser förslaget kan få för olika grupper av kvinnor och män.

Många personer med funktionsnedsättning har en livssituation som skiljer sig från normen och som innebär en ökad risk för att utsättas för våld. Jämställdhetsmyndigheten understryker att det är viktigt att utredningen har kunskap om och belyser den osynlighet, beroende och utsatthet som utmärker beskrivningar och förklaringar av våld mot personer med

funktionsnedsättning. Det särskilda beroendet av andra människor är en förklaring till en högre risk för kvinnor med funktionsnedsättning att utsättas för våld, jämfört med kvinnor utan funktionsnedsättning, en annan förklaring är att våldsutövaren kan använda personens funktionsnedsättning eller dess hjälpmedel i våldsutövandet. I nära relationer kan också den som är beroende av andra personer för vård och omsorg i vardagen även utsättas för försummelse. Exempel på detta är när en person inte får den medicin hen behöver eller inte får en tillräckligt näringsriktig kost.¹

Jämställdhetsmyndigheten vill understryka vikten av att denna kunskap beaktas och införlivas i enlighet med utredningens förslag att tydliggöra både hälso- och sjukvårdens och utförarverksamheternas roller och ansvar vid egenvård. Detta för att säkerställa att våldsutsatta personer med funktionsnedsättning ska få ett sammanhållet och ändamålsenligt stöd utan att behöva kompromissa med sin trygghet och säkerhet och sin rätt till god vård.

10. Nya grundläggande behov

Jämställdhetsmyndigheten instämmer med utredningen att en förändring är nödvändig för att personer som tillhör personkretsen enligt LSS ska ges tillräcklig tillgång till personlig assistans. Jämställdhetsmyndigheten saknar dock en jämställdhetsanalys av förslaget och vilka konsekvenser det får för jämställdheten.

Fler män än kvinnor beviljas insatser enligt LSS och den absoluta majoriteten tillhör persongrupp 1, vilken omfattar personer med utvecklingsstörning, autism eller autismliknande tillstånd. Det är också den grupp som har ökat mest över tid.² År 2019 utgjorde kvinnor 41 procent av målgruppen. Andelen är oförändrad jämfört med 2018. Skillnaderna mellan

¹ Myndigheten för delaktighet, *Mäns våld mot kvinnor med funktionsnedsättning 2017*.

² Socialstyrelsen, *Statistik om insatser enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade 2020*.

Jämställdhetsmyndigheten, *Psykisk ohälsa och andra aspekter av hälsa: Uppföljning av det jämställdhetspolitiska delmålet om en jämställd hälsa 2021:2*

könen är störst bland de yngre.³ Vissa diagnoser är vanligare bland män, vilket är en förklaring till att fler män än kvinnor får insatser enligt LSS. Forskningen om autism har dock huvudsakligen gjorts på pojkar, och det är pojkars symptom som har styrt utformningen av diagnoskriterierna.⁴ Normer kring kön, som påförs från föräldrar och från samhället i stort, kan leda till att flickor försöker undanhålla utåtagerande beteende.⁵ Detta tyder på att flickor underdiagnostiseras när det gäller autism och autismliknande tillstånd, flickor får i stället andra diagnoser. Eftersom personkrets 1 utgår från diagnoskriterier som i sig kan vara ojämställda riskerar flickor och kvinnor därmed att inte få del av den utökade rättighet som är avsikten med LSS.⁶

Jämställdhetsmyndigheten menar att det inte är tillräckligt att, som utredningen gör, konstatera att fler män kommer att få insatser genom förslaget och att jämställdheten därmed inte påverkas. Myndigheten bedömer att så som förslaget är utformat kommer det att förstärka den ojämställdhet som råder idag.

11. Ett avgränsat och mer rättssäkert föräldraavdrag

Jämställdhetsmyndigheten delar utredningens uppfattning att förslaget med ett föräldraavdrag kan leda till positiva effekter i den meningen att de anhöriga kvinnor som idag har ett större ansvar för omsorgen av barn med funktionsnedsättningar får ökat stöd. Därmed kan utvecklingen på sikt främja en jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet samt ekonomisk jämställdhet mellan kvinnor och män.

³ Socialstyrelsen, *Insatser och stöd till personer med funktionsnedsättning. Lägesrapport 2021*.

⁴ Socialstyrelsen, *Insatser till kvinnor och män med funktionsnedsättning. Kartläggning och analys av könsskillnader inom LSS och SoL 2011*.

⁵ Jämställdhetsmyndigheten, *Psykisk ohälsa hos ungdomar och unga vuxna: En kunskapsöversikt om vilka faktorer som kan förklara skillnader mellan flickor och pojkars, unga kvinnor och unga mäns psykiska hälsa 2020*.

⁶ Socialstyrelsen, *Insatser till kvinnor och män med funktionsnedsättning. Kartläggning och analys av könsskillnader inom LSS och SoL 2011*.

Förslaget om att ge mer stöd till familjer med barn kan bidra ytterligare till den lilla positiva effekt som det tidigare införandet av omvårdnadsbidraget tycks ha haft på den tydligt ojämställda fördelningen av omsorgen av barn med funktionsnedsättning.⁷

Jämställdhetsmyndigheten menar vidare att frågan om våldsutsatthet bör ingå i analysen av förslaget. Det finns dessutom skäl att anta att barn med funktionsnedsättning är särskilt beroende av vårdande familjemedlemmar, vilket kan fördjupa deras utsatthet. Därtill är personer med intellektuell funktionsnedsättning som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck en särskilt utsatt och svårupptäckt grupp.⁸ Kunskap om våld i nära relation är nödvändigt i samband med genomförandet av utredningens förslag.

För Jämställdhetsmyndigheten

.....

Lena Ag

Generaldirektör

.....

Jennifer Bolin

Senior utredare

I ärendets slutliga handläggning har avdelningschef Carina Abréu, chefsjuristen Anna Tingbäck och strategiska rådgivaren Maria Skalin Ahlströmer deltagit.

⁷ Jämställdhetsmyndigheten 2020, Fortsatt ojämställt inom anhörigomsorgen: Fallstudie om omsorg av äldre och personer med funktionsnedsättning.

⁸ Myndigheten för delaktighet, Mäns våld mot kvinnor med funktionsnedsättning 2017.